

LUNDS UNIVERSITET

Juridiska fakulteten

Juridiska fakultetsstyrelsen

Universitetslektor Christoffer Wong

Remiss: Förenklat förfarande vid vissa beslut om hemlig avlyssning

Ju2018/02293/Å

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande, som utarbetats av universitetslektor Christoffer Wong.

Utredningen om regeländringar för vissa hemliga tvångsmedel har fått direktivet att analysera och ta ställning till om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kan knytas enbart till den person som åtgärden avser, i stället för till ett visst telefonnummer, en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning, och föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som behövs. Utredningen har kommit fram till att ett tillstånd till hemlig avlyssning/övervakning inte kan knytas enbart till den person som åtgärden avser – en slutsats som Fakultetsstyrelsen delar. Även om utredningen funnit att villkoren för tillstånd för hemlig avlyssning/övervakning inte bör ändras har utredningen föreslagit vissa ändringar beträffande förfarandet vid den rättsliga prövningen i vissa fall.

Frågan om koppling enbart till personen som hemlig avlyssning/övervakning avser har redan diskuterats under det lagstiftningsarbete som ledde till prop. 2013/14:237 om hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott. Det förklarades då att regeringen inte vara beredd att ta bort kravet på att viss adress, utrustning eller plats skulle anges i tvångsmedelsbeslutet, med motiveringen av främst integritets- och rättssäkerhetsskäl, i synnerhet behovet av ett adekvat underlag för domstolens ställningstagande till den konkreta åtgärden som tillåts och dess proportionalitet. Frågan för den aktuella utredningen är – som Fakultetsstyrelsen ser det – huruvida sakomständigheterna på knappt fem år har förändrats i en så stor utsträckning att de integritets- och rättssäkerhetsskäl som var aktuella år 2004 inte längre är gällande mot bakgrund av den tekniska utvecklingen eller eventuella nya mönster i kommunikationer vid brottslig verksamhet.

Som utredningen har redovisat för i sitt betänkande är det främst två faktorer som framhållits från de brottsbekämpande myndigheterna, som talar för kopplingen enbart till personen för tillstånd om hemlig avlyssning/övervakning. Den första är risken för bristande kontinuitet då det kan uppstå ett glapp om nytt tillstånd måste ansökas och prövas när kriminella byter eller använder flera telefoner eller

nummer; den andra faktorn tar sikte på den resurs som går åt för den rättsliga prövningen av tillståndet när tvångsmedlet är kopplat till ett visst telefonnummer, en särskild adress eller annan utrustning.

Den förstnämnde faktorn ovan är inte någon nyhet och den tekniska utvecklingen de senaste åren har inte inneburit något som väger över de integritets- och rättssäkerhetshänsyn som var aktuella vid 2004 års lagstiftningsarbete. När det gäller den andra faktorn, d.v.s. resurser som går åt den rättsliga prövningen av de hemliga tvångsmedlens tillämpning på nya telefonnummer m.m., har utredningen tagit del av ny statistik samt redogörelser av de brottsbekämpande myndigheterna. De nya uppgifterna bygger i tämligen stor utsträckning på enstaka exempel på mycket resurskrävande fall. Någon tillförlitlig statistik som ger en helhetsbild saknas. Mot denna bakgrund finner Fakultetsstyrelsen inte skäl att frångå 2004 års bedömning med hänsyn till integritet och rättssäkerhet. Fakultetsstyrelsen delar således utredningens slutsats att tillstånd för hemlig avlyssning/övervakning inte bör byggas enbart på koppling till personen som åtgärden avser. Fakultetsstyrelsen vill peka särskilt på vikten av att kontrollen över de hemliga tvångsmedlens användning inte förskjutas från domstolen till åklagaren eller polisen.

För att öka effektiviteten föreslår utredningen emellertid ett förenklat förfarande vid tillståndsprövningen, nämligen att prövningen får ske utan sammanträde vid ansökan/anmälan om ytterligare tillstånd mot samma person och som grundas på samma omständigheter, när det redan finns ett tillstånd för hemlig avlyssning, under förutsättningen att rätten finner att ett sammanträde skulle vara utan betydelse. Det är alltså fortfarande domstolen som prövar tillståndet; det är endast förfarandet som är förenklat. Att det är domstolen som utövar kontroll över ärendet gör enligt Fakultetsstyrelsen mening att förfarandet i princip är godtagbart från rättssäkerhetssynpunkt.

Bestämmelsen bör emellertid få en utformning som ger goda förutsättningar för en rättssäker tillämpning. Det förenklade förfarandet är ett undantag till huvudprincipen om kravet på sammanträde och en rättsutveckling som innebär att undantaget blir i praktiken huvudfallet bör undvikas.

Att ansökan prövas utan sammanträde innebär att offentligt ombud inte behöver utses, vilket också framgår av lagförslaget (27:28 a 1 st. RB: "utan att offentligt ombud utsetts"). Det ställs dock kravet att "ett offentligt ombud skyndsamt [ska] utses och underrättas om beslutet" *efter* att rätten prövat ansökan eller anmälan. Då det förenklade förfarandet bygger på att ett tillstånd redan meddelats, vilket innebär att ett offentligt ombud redan utsetts anser Fakultetsstyrelsen att ett nytt beslut om utseende av offentligt ombud inte är behövligt. Den enskildes rättighet torde kunna förstärkas något om ansökan att utöka den hemliga avlyssningen till ett annat nummer m.m. ska delges den person som utsetts till offentligt ombud i ärendet där grundtillståndet meddelats.

För att öka rättssäkerheten bör uttrycket "om ett sammanträde skulle vara utan betydelse" preciseras, t.ex. genom att räkna upp de faktorer som ska beaktas vid bedömningen huruvida ett sammanträde är av eller utan betydelse, möjligen med

en sista punkt ”i övrigt skulle vara utan betydelse”. En sådan precisering borde motverka tendensen att undantagsregeln blir huvudfallet i praktiken.

I övrigt tillstyrker Fakultetsstyrelsen utredningens val av den lagtekniska lösningen att införa den nya regeln som en ny paragraf efter nuvarande 27 kap. 28 § rättegångsbalken.

Enligt delegation

Christoffer Wong